

בקרה פנימית ומבוא לביקורות דוחות כספיים- שיעור 4/מר אליהו

ישראל

חוק סרבנס אוקסלי – SOX אפקטיביות הבקרה הפנימית:

רקע לחוק:

החוק נחקק בשנת 2002 בעקבות קריסת חברות ענק כמו: "אנרון" ו"וורלדקום". פעולות חריגות (שחלקן הוגדרו בסופו של דבר כפליליות) של עובדים, מנהלים, חברי דירקטוריון ורואי חשבון, הפכו חברות כמו אנרון ואנדרסן לסמל של שבירות ופגיעות, בהן שרוי שוק ההון. החוק על שם שני הסנטורים האחראים לחקיקת החוק- פול סרבינס ומיכאל אוקסלי והוא חל על חברות ציבוריות שנסחרות בארצות הברית וכפופות לתקנות הרשות לניירות ערך האמריקאית. החוק אינו חל על חברות פרטיות.

מטרות החוק:

1. הגברת הפיקוח והבקרה על הדיווח הכספי של חברות שניירות הערך שלהן רשומות למסחר בארה"ב.
2. החזרת אמון המשקיעים במידע המפורסם בדוחות הכספיים.
3. הגברת שקיפות המידע בדוחות הכספיים.
4. הגברת אי התלות בין פירמות ר"ח לחברות.
5. הגברת אחריות המנהלים.

קיימות שתי רשויות המפקחות על החוק:

1. PCAOB - מועצת הפיקוח על ביקורות בחברות ציבוריות בארצות הברית. גוף שהוקם מכוח החוק, במטרה לחזק את אמינות הדיווח הכספי של חברות ציבוריות. גוף זה מפקח על משרדי ר"ח המבקרים חברות ציבוריות, וכן, כותב את תקני הביקורת שהמשרדים נדרשים ליישם.
2. SEC - רשות ניירות ערך אמריקאית. הרשות פרסמה ביוני 2007 את ההנחיות להנהלה. מטרת ההנחיות היא להנחות את ההנהלה ביישום סעי' 404 לחוק סרבנס אוקסלי.

סעיף 302 – הצהרת מנהלים בדבר אפקטיביות הבקורות הפנימיות בקשר לגילוי בדוחות התקופתיים: מדובר בהצהרה המופיעה בכל דוח רבעוני ושנתי, בו חותמי הדוח (מנכ"ל ונושא משרה בכיר בתחום הכספים) מאשרים כי:

1. הם סקרו אין הדוח ולמיטב ידיעתם:
 - אין בו פרטים מטעים ולא הושמט כל פרט מהותי.
 - המידע הכלול בדוחות התקופתיים הינו מדויק, מלא ומייצג באופן נאות מכל הבחינות המהותיות את המצב הכספי של החברה ואת התוצאות התפעוליות.
2. הם אחראים לשמירה והערכת בקורות ונהלים בקשר לגילוי הקיימים בחברה:
 - הם מסרו למבקרים החיצוניים ולעדת הביקורת את המידע הנדרש בדבר ליקויים משמעותיים במבנה או בפעילות הבקורות הפנימיות שיכולות להשפיע על רישום, עיבוד ודיווח של מידע כספי.
 - מעשה מרמה בין אם מהותיים ובין אם לאו שבהם מעורבים ההנהלה או עובדים בעלי השפעה על הבקרה הפנימית או עובדיהם.
3. חותמי הדוח ציינו בדוח:
 - אם היו שינויים מהותיים בבקרה הפנימית או בפקטורים אחרים שיכולים להשפיע באופן מהותי על הבקרה הפנימית, תוך ציון פעולות שננקטו לטיפול בליקויים משמעותיים וחולשות מהותיות.

בקרות על הגילוי:

בקרות על הגילוי נועדו כדי שהחותמים על ההצהרות (מנכ"ל ונושא משרה בכיר בתחום הכספים) יוכלו לדעת כל מה שקורה בחברה באמת ושכל המידע אכן נמצא, ובכך למנוע בעיתיות בחתימתם על ההצהרה.

הפרקטיקה המקובלת בנושא בקרות על הגילוי הינה:

1. ועדות גילוי- בועדות אלו משתתפים חברי ההנהלה וגורמים נוספים, לא רק מתחום הכספים. הועדות מתכנסות בתהליך הכנת הדוחות הכספיים (בדרך כלל בשלב הטיוטה). בועדות מבררים עם המשתתפים (לאחר שקיבלו לידם את טיוטות הדוחות הכספיים וקראו אותם) האם חסר פרט מהותי בדוחות או שמא הדוחות כוללים פרט מטעה. במידה וכן, בתום הועדה מעדכנים את טיוטת הדוח.
2. "חותמי משנה"- לכל תהליך מגדירים אחראי (לדוגמא- מנהל רכש בתהליך הרכש, מנהל לוגיסטיקה בתהליך המלאי) והוא חותם כלפי "מעלה" על ההצהרה, כלפי הגורמים הנדרשים לחתום על ההצהרות המצורפות לדוחות הכספיים (בד"כ כלפי המנכ"ל וגורם בכיר בכספים). חותמי המשנה (האחראים על התהליכים) חותמים כי בחנו את כל הנתונים שבאחריותם ודאגו לנהלים. הדבר מכונה- "שרשור חתימות". לאחר החתימה שלהם המנכ"ל וגורם בכיר בכספים/מנכ"ל יכולים לחתום על ההצהרות האישיה המצורפות לדוחות הכספיים. באמצעות "שרשור" החתימות ניתן להשיג מעגל אחריות של כל הגורמים המעורבים. יוצרים דינאמיקה המביאה לנטילת אחריות ושיפור באכיפת הבקרות. עצם החתימה מחייבת את החותם להיות זהיר ולבדוק טוב יותר.

דוגמא להצהרה של 302:

אני, דב קוטלר, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של ישראלכרט בע"מ (להלן: "החברה") לשנת 2010 (להלן: "הדוח").
2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח אינו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמציגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.
3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות והשינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של החברה לימים ולתקופות המוצגים בדוח.
4. אני ואחרים בחברה המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקרות ונהלים לגבי הגילוי¹¹ ולבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי¹². וכן:
 - (א) קבענו בקרות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקרות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לחברה, לרבות תאגידים מאוחדים שלה, מובא לידענו על-ידי אחרים בחברה ובאותם תאגידים, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;
 - (ב) קבענו בקרה פנימית על דיווח כספי כזו, או גרמנו לקביעתה תחת פיקוחנו של בקרה פנימית על דיווח כספי כזו, המיועדת לספק מידה סבירה של בטחון לגבי מהימנות הדיווח הכספי ולכך שהדוחות הכספיים למטרות חיצוניות ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ולהוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו;
 - (ג) הערכנו את האפקטיביות של הבקרות ונהלים לגבי הגילוי של החברה והצגנו בדוח את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקרות ונהלים לגבי הגילוי, לחום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן
 - (ד) ילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי שאירע ברבעון הרביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר ששפיע להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי; וכן
5. אני ואחרים בחברה המצהירים הצהרה זו ילינו לראוי החשבון המבוקר, לדירקטוריון ולועדת הביקורת של הדירקטוריון של החברה, בהתבסס על הערכתנו הערכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:
 - (א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של החברה לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן
 - (ב) כל תרומה, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי.

אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על-פי כל דין.
(1) כהגדרתם בהוראות הדיווח לציבור בדבר "דוח הדירקטוריון".

a- מתייחס לאחריות ההנהלה

b- מתייחס לחלקו של ר"ח

סעיף 404a- דוח דירקטוריון והנהלה בדבר אפקטיביות הבקורות הפנימיות של הדיווח הכספי
דוח דירקטוריון הנהלה מצורף לדוח השנתי ועיקריו הם:

1. אחריות הדירקטוריון והנהלה להקים מערך בקרה פנימית על הדיווח הכספי.
2. הערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית הקשורה לדיווח הכספי בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במודל קוסו.

דוגמא לדוח לפי סעיף 404a:

דוח הדירקטוריון והנהלה בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי

הדירקטוריון והנהלה של חברת ישראל כרטיס בע"מ (להלן, "החברה") אחראים להקמה ולקיום של בקרה פנימית נאותה על דיווח כספי (כהודרתה בהוראות הדיווח לציבור בדבר "דוח הדירקטוריון"). מערכת הבקרה הפנימית של החברה תוכננה כדי לספק מידה סבירה של בטחון לדירקטוריון ולנהלה של החברה לגבי הכנה והצגה נאותה של דוחות כספיים המפורסמים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ולהוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו. ללא תלות בטיב רמת התכנון שלהן, לכל מערכות הבקרה הפנימית יש מגבלות מובנות. לפיכך גם אם נקבע כי מערכות אלו הינן אפקטיביות הן יכולות לספק מידה סבירה של בטחון בלבד בהתייחס לעריכה ולהצגה של דוח כספי.

הנהלה בפיקוח הדירקטוריון מקיימת מערכת בקורות מקיפה המיועדת להבטיח כי עסקאות מבוצעות בהתאם להוראות ההנהלה, הנכסים מוגנים, והרישומים החשבונאיים מהימנים. בנוסף, הנהלה בפיקוח הדירקטוריון נוקטת צעדים כדי להבטיח שערוצי המידע והתקשורת אפקטיביים ומנטרים (monitor) ביצוע, לרבות ביצוע נהלי בקרה פנימית.

נהלת החברה בפיקוח הדירקטוריון העריכה את אפקטיביות הבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2010, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במודל הבקרה הפנימית של ה- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). בהתבסס על הערכה זו, הנהלה מאמינה (believes) כי ליום 31 בדצמבר 2010, הבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי הינה אפקטיבית.

האפקטיביות של הבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2010 בוקרה על ידי רואי החשבון המבקרים של החברה סומך חייקין רואי חשבון וזי האפט רואי חשבון, כפי שצויין בדוח שלהם בעמוד 139 אשר בו נכללה חוות דעת בלתי מסויגת בדבר האפקטיביות של הבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2010.

סיגל ברמק
מנהלת המחלקה לחשבות וכספים
חשבונאית ראשית

דב קוטלר
מנהל כללי

אירית איוקסון
י"ר הדירקטוריון

יובל לגזיאל

סעיף 404b – חוות דעת של רו"ח על אפקטיביות הבקרה הפנימית הקשורה לדיווח הכספי: בנוסף לחוות הדעת הרגילה שרואה החשבון נותן על הדוחות הכספיים, רו"ח מבקר נדרש לתת חוות דעת על אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדוחות הכספיים.

כלומר, רו"ח ייתן שתי חוות דעת:

חוות דעת רגילה- מה שישפיע אם תהיה חלקה או מסויגת- אם יש או אין טעות מהותית בדוחות הכספיים. טעות מהותית בדוחות הכספיים למועד פרסומם- חוות דעת מסויגת.
חוות דעת בהתאם לסעיף 404b- מה שישפיע אם חלקה או מסויגת- אם יש או אין חולשה מהותית בדוחות הכספיים. חולשה מהותית בדוחות הכספיים- חוות דעת מסויגת.

ההבדלים בין סעיף 302 לסעיף 404:

סעיף 302- מתייחס לחלק של הגילוי, החל מהספר הראשי ועד הדיווח הכספי. מתמקד רק במקטע של הגילוי, שכל המידע קיבל ביטוי בדוחות הכספיים.
סעיף 404- הבקרות בתהליכים בפעילות העסקית של החברה בעלי השפעה על הדוחות הכספיים כולל המקטע של הגילוי. הבקרות בתהליכים הקשורים לדיווח הכספי. סעיף 404 מתייחס הן להנהלה והן לרו"ח המבקר.

סעיף		מטרה
404	302	
בודק כי כל התהליכים בחברה עובדים כמו שצריך. הסעיף יבדוק גם את תהליך בדיקת הדוחות הכספיים (בדומה לסעיף 302) וגם את שאר התהליכים בארגון.	מתייחס לחלק של הגילוי. הסעיף לא בודק את תקינות התהליכים אלא בודקים כי המידע שאמור להירשם בדוחות הכספיים עולה כמו שצריך.	
הנהלה + רו"ח	הנהלה	תחולה